

Nationen bindes sammen

Ligesom jernbanenettet bidrog telegrafnet til gradvis at sammenknytte landsdelene i en national helhed. I *Berlingske Tidende* fra 9. maj 1853 kunne man læse de to første telegramnyheder i en dansk avis, begge korte meddelelser om, at arbejdet med udlægningen af telegrafkablet i Storbælt kl. 10:45 var nået til Sprogø, og kl. 18 til Knudshoved. Men først året efter blev brugen af telegrafen regelmæssig, f.eks. i *Berlingske Tidendes* faste rubrik „Telegraphdepecher til den Berlingske Tidende“. 2. februar 1854 var der indvielse af den første telegraflinie, som gik fra Helsingør til København over Sjælland og Fyn til Fredericia og videre til Hamburg, så det blev muligt at sende og modtage meddelelser via det tyske telegrafnet. I begyndelsen af 1860'erne blev det danske net udvidet til alle større købstæder i provinsen, og der blev skabt direkte forbindelser til udlandet - til Sverige (1854), England (1859), Norge (1867), Rusland (1869) og Frankrig (1873).

I Frankrig, Tyskland og England blev telegrafnet hurtigt udnyttet kommercielt, efter at den første forbindelse med brug af Samuel F.B. Morses elektriske telegraf var blevet oprettet mellem Washington og Baltimore i USA i 1844. De senere telegrambureauer startede med at formidle information om børskurser, og blev senere udbygget med politiske nyheder. I Paris oprettede Charles Havas i 1835 Agence Havas, der i lang tid brugte brevduer, fordi det franske telegrafnet ikke blev offentligt tilgængeligt før 1850. Bernhard Wolffs bureau i Berlin er fra 1850, og tyskeren Paul Julius Reuter oprettede sit bureau i London i 1851, efter at have virket i Tyskland fra 1849. Tilsammen var disse tre nyhedsbureauer i 1859 så velkonsoliderede i deres hjemlande, at de indgik en fællesaftale om udveksling af nyheder. Hermed var det første internationale nyhedsnet en kendsgerning, og den nye kommunikative verdensorden blev bekræftet med endnu en fællesaftale i 1870, hvor de tre bureauer fik hver deres del af Europa som særligt interesseområde. Fra 1893 kom det ameri-

kanske bureau Associated Press med i fællesaftalen, og nyhedsnettet blev dermed, med datidens øjne, verdensomspændende. I mellemtiden, i 1866, var Europa og USA blevet bundet sammen af telegrafkabler.

I Danmark stod spørgsmålet om nationens grænser højere på mediernes dagsorden end nationens indre sammenbinding. Den danske nationalismes fremvækst var en langstrakt proces. Fra sidste halvdel af 1700-tallet reagerede borgerskabet bl.a. på en indvandret, tysk overklasses fortrin, når statsembeder skulle besættes - en modsætning, der var med til at udløse en omfattende kulturkonflikt, som kulminerede i den såkaldte Tyskerfejde 1789-90. Frem til 1848 blev de sproglige, kulturelle og sociale spændinger mellem dansk og tysk i stigende grad knyttet sammen med de politiske spændinger mellem forskellige grupper af danske. Spørgsmålet 'hvad er danskernes særlige identitet?' rejser et forudgående spørgsmål, 'hvem af danskerne har retten til at afgøre, hvad Danmark og danskerne er?'. Når man i samtiden talte om 'ånden fra 1848', var dens baggrund ikke blot befolkningens ønske om at forsvare rigets grænser, men også et krav om politisk deltagelse og sociale forbedringer inden for disse grænser. Hele forløbet fra krigen 1848-50, som Danmark vandt, via den tabte 1864-krig, og frem til genforeningen med Sønderjylland i 1920 har derfor to sider: Nationen får samme udstrækning som det folk, der forstår sig selv som danskere, og folket bliver borgere i en nationalstat, hvor fordelingen af rettigheder og goder er et omstridt, men åbent, demokratisk spørgsmål. Sideløbende med nye politiske og økonomiske idéer blev nationalismen formuleret og formidlet igennem skolesystemet, post- og passagertrafikken, og ikke mindst pressen. Nationens indre sammenbinding var således en afgørende forudsætning for, at dens borgere kom til at tage stilling til nationens grænser.

„... hvad der i dagernyt, forekommer os allerede gammelt i morgen“

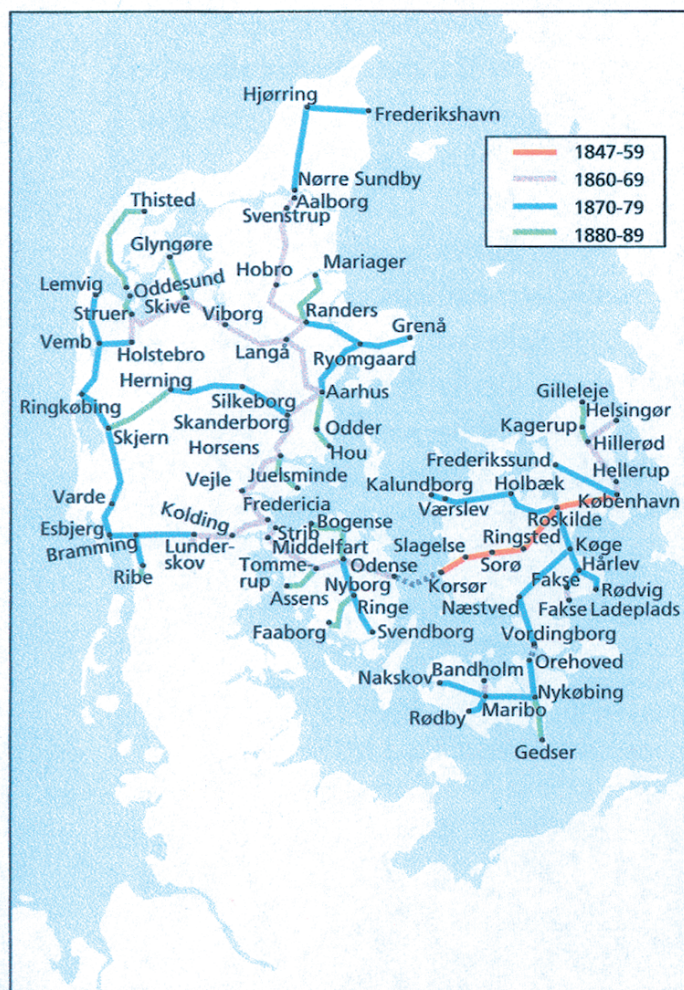
Hvis Nogen spørger Dig min Ven:

Hvor skal jeg Nyt erfare ?

Saa lyder Svaret: Gaa du hen

Og hør hos Ritzau bare

Udviklingen af det danske jernbanenet til 1889

Telegrafnettet 1. januar 1864

Fra Rusland til America
Fra China op til Skagen.
Fra Asien og Africa
Serveres hele Dagen.

Sådan sang de feststemte københavnske journalister i 1869, kun 3 år efter at Erik Ritzau (1839-1903) havde oprettet sit nyhedsbureau. Hans bureau blev åbenbart allerede set som en fast institution, der via telegrafens formidlede nyheder fra den store såvel som den lille verden. Ritzaus Bureau, som egentlig hed Nordisk Centralbureau for Telegrammer, modtog sit første telegram 31. januar 1866 kl. 18:54, via forbindelsen til Hamburg, der var oprettet i 1854. Dagen efter kunne det læses i de københavnske aviser, der abonnerede på bureau-

ets nyhedstjeneste. Med Ritzaus Bureau fik brugen af telegrafens nu en organisation, som gjorde det muligt for aviserne at dække døgnets nyheder.

Telegrafens ændrede ikke alene nyhedsformidlingen, men også avislæsernes orientering mod omverdenen. En artikel fra 1877 om „Journalistiken og Telegrafien“ bemærker da også, at „Faa Opfindelser have i den Grad frembragt en Revolution i vor tid som den elektriske Telegraf. Der er næsten intet Omraade, hvor den ikke har trængt ind, intet, hvor den ikke har frembragt gennemgribende Forandringer“. A.H.E. Fich, tidligere redaktør på *Dansk Rigestidende* (1865-67), hvor Ritzau var ansat som journalist indtil 1866, præciserede telegrafens betydning:

Vi gennemlever nu på mindre end en uge et rigere liv, end det, hvortil vore fædre behøvede mere end en måned, og hvad der i dag er nyt, forekommer os allerede gammelt i morgen. Også formen for dette liv er undergået en bemærkelsesværdig forandring. Før kom efterretningerne, nyhederne, offentligheden i hænde i store klumper. Man interesserede sig dengang først og fremmest for resultaterne som helhed og spurgte først bagefter om detaljerne. Nu derimod modtager man sine efterretninger så at sige under selve handlingens gang. Man følger uden hensyn til afstanden begivenheden på dens forskellige udviklingstrin. Det er detaljen, der påkalder sig størst opmærksomhed i det givne øjeblik, og slutresultatet kommer som oftest ikke uventet.

Forfatteren har for det første blik for, at der er sket en intensivering af menneskers livsrytme, som også er grundlaget for selve forestillingen om 'nyheder'. Nok er det først omkring år 1900, at aviserne kommer til at opfatte deres centrale rolle som den daglige nyhedsformidling, og telegramnyhederne i 1860-70'erne kan endnu virke lettere tilfældige. Men Fich antyder, at telegraferne kunne sammentrække tid og rum i en sådan grad, at den allerede nu gav læserne en fortættet oplevelse af verden i form af nyheder. For det andet bemærker han, at telegramnyhederne giver løbende orientering om en sags udvikling. Hermed bliver det detaljerne, f.eks. i en tilspidset politisk konflikt, der træder i forgrunden. Tidligere havde man med 4-5 dages mellemrum fået en sammenfatning („store klumper“, „resultaterne som helhed“) af det, der måske, måske ikke, blev til en konflikt.

Forskydningen af interessen henimod den enkelte begivenhed og detaljen lagde op til en mindre koncentreret måde at læse aviser på. En skribent så det som en omkostning

at Telegrammerne ofte have en uheldig Indflydelse paa Læsernes Opfattelse af de politiske Forhold og Begivenheder. Naar Telegraferne først har meddeelt Essensen af Begivenhederne, anseer man det for unødvendigt at læse de senere udførligere Beretninger [...], og Publicum vænnes efterhaanden til at lade sig nøie med den i ethvert Tilfælde kun rent overfladiske Kundskab, som Telegrammerne kunne meddele. (*Dansk Maanedsskrift* Bind 1, 1861)

Bekymringen er dog temmelig overdrevet på dette tidspunkt. Det var ikke just telegramnyhederne, hverken fra ind- eller udland, der prægede de danske aviser på trods af, at de tekniske muligheder var til stede fra midten af 1850'erne. Ritzau var desuden sent ude med sit bureau. I årene før Ritzaus Bureau havde *Berlingske Tidende* og *Dansk Rigestidende* (1865-67) hver sin meddeler, der dagligt sendte telegrammer på ca. 50 linier fra Hamburg, mens *Dagbladet* og *Fædrelandet* havde en fælleskorrespondent samme sted. Imidlertid var det dyrt at sende telegrammer, som derfor skulle være meget korte. Endvidere klagede skribenten over, at „der telegraferes fra Hamburg ikke sjældent Nyheder, som ere temmelig betydningsløse for os, og kun støtte sig til Rygter og Gisninger, ligesom Depechernes Affattelse er langt fra altid at være heldig“.

Samtiden kunne altså godt se de muligheder, telegraferne indeholdt, men opfattede

ikke en hurtig nyhedsformidling som et afgørende redskab i konkurrencen mellem flere aviser. Tværtimod brugte de københavnske aviser ofte hinandens meddelelser med en dags forsinkelse, og nogle af dem, først og fremmest *Berlingske Tidende*, fik status som en blanding af landsdækkende avis og nyhedsbureau. Provinspressen i sig selv var ikke meget bevendt i 1861, set fra København af skribenten i *Dansk Maanedsskrift*:

Det er vistnok utvivlsomt, at en ikke ringe Deel af vore Provindsblade ere mindre heldigt redigerede, at Størstedelen lever af Udklipning af Hovedstadens Blade, og at selve Udklipningen ofte lader Meget tilbage at ønske, men vi have det store Fortrin at besidde et Centralpunkt, og de bedre publicistiske Kræfter ere hovedsagelig knyttede til nogle faa Blade. Disse have derfor trods det betydelige Antal Provindsblade en efter vore Forhold stor Læsekreds; de holdes ikke blot hist og her, men ere udbredte overalt i Landet.

Endnu i 1870-80erne udnyttede provinspressen i udstrakt grad hovedstadens aviser som kilde i stedet for at abonnere direkte på Ritzaus Bureau. I 1886 så Ritzau sig nødsaget til at få en højesteretsdom for, at denne indirekte brug af hans telegrammer var ulovlig. Endnu et eksempel på den langsomme udbredelse af en egentlig nyhedsformidling er, at der skulle gå godt ti år, fra Ritzaus Bureau blev oprettet, før en avis, *Jyllands-Posten*, i 1877 indgik en kontrakt med det offentlige telegrafvæsen om at udnytte forbindelsen fra København i aften timerne, kl. 21-24, til at få sendt selvstændige meddelelser til næste dags avis.